

NEMES LÁSZLÓ 90 ÉVES

(Pápa, 1936. szeptember 21.)

Zenetanár, a Nádasdy Kálmán Művészeti Iskola alapító és címzetes igazgatója, karnagy, több országos zenei szervezet, intézmény és együttes alapítója, zenepedagógiai és művészetoktatási szakértő, a zenén kívüli művészetek oktatásának, a művészeti iskolai modell megteremtője.

A 2018-tól Magyar Örökség Díjas XXII. kerületi Állami Zeneiskola / Budafok-Tétényi Nádasdy Kálmán Alapfokú Művészeti Iskola és Általános Iskola alapító igazgató (1970–1999), címzetes igazgató, 2026. júniusági zenetanár);

XXII. kerületi Klauzál Gábor Művelődési Központ alapító főigazgató (1984–1990);

A Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar alapító igazgató, karnagy (1993–1999), jelenleg művészeti tanácsadó (2000-től másodállásban)

Tétény-Promontor Kulturális Napok (mai nevén Budafok-Tétényi Művészeti Fesztivál) alapító, művészeti vezető (1975–1990);

A XXII. Kerületi Mozart Ifjúsági Zenekar megalapítása, vezénylése, menedzselése (1991–2000);

Nagytétényi Kastély Közalapítvány Kuratórium elnök (2001–2016)

Budapesti Fesztiválzenekar ügyvezető igazgatója (1999–2000);

MZTSz Kőbányai Zenei Stúdió Művészeti Szakképző Iskola alakulásától
(2001–2013) tanulmányi igazgatóhelyettese

Magyar Zeneiskolák és Művészeti Iskolák Szövetsége örökös alapító elnök (1990-től
2002-ig);

Európai Zeneiskolák Uniója elnökségi tag (1995-től 1999-ig);

Országos Közneveléspolitikai Tanács tag (1999-től 2003-ig);

Fővárosi Zenei Alap Kuratórium tag (1992–2000);

Az Országos Pedagógiai Intézet szakreferense, külsős munkatársa a zeneiskolai
tantervek létrehozásában, majd 1986-ig a zeneművészeti szakközépiskolák
tantárgygondozója. Tevékeny szerepet vállalt a zeneművészeti szakközépiskolai
tanulmányi versenyrendszer kialakításában;

A Művelődési Minisztérium Művészetoktatási Osztályának felkérése az első
zeneiskolai rendtartás tervezetének elkészítése (1978–79), később az 1985-ös Oktatási
Törvény végrehajtási utasításának kidolgozójaként, ami nagyban hozzájárult, hogy a
zeneiskolák működése a magyar köznevelés szerves, intézményi rendszerének részévé
válhatott;

A Budapesti Műszaki Egyetem Köznevelési Vezetőképzőjének a zene- és
művészetoktatási igazgatók szakmai gyakorlatvezető igazgatója (1993–2001)

Vázlatos életrajz

Nemes László a Győri Konzervatóriumban szerzett gordonka- és szolfézstanári diplomát. 1955-től pályakezdőként a Győri Filharmonikus Zenekarban, továbbá a Győri Liszt Ferenc- és a Pápai Bartók Béla Állami Zeneiskolában tanított. Már ezen munkahelyeken is kitűnt kiváló szakmai munkája mellett aktivitásával, zenei ismeretterjesztő előadások és zeneiskolai együttesek, zenekarok létrehozásával, vezetésével.

1964-ben Budapesten a Duna Szimfonikus Zenekar cselló szólamvezetője lett, de a pedagógiai munkát is tovább folytatta a Fővárosi Zeneiskolai Szervezet 6. számú körzeti zeneiskolájában és egyidejűleg megkezdte a budafoki kihelyezett tagozaton az önálló állami zeneiskola alapjainak lerakását. 1970-ben már, mint a Fővárosi XXII. kerületi Állami Zeneiskola igazgatója kezdhette meg önálló és egyre szélesebb ívű tanári és intézményvezetői munkáját, amelyről túlzás nélkül állítható, hogy mindmáig hatással van zenepedagógiai és zenei- közművelődési életünkre. Művészeti iskolai vezetőként azonnal lerakta egy olyan korszerű szemléletű széles struktúrájú intézmény alapjait, amelyek megteremtették a lehetőségét a kamarazenei és zenekari együttesek szervezésének. Ehhez a munkához megszerezte a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Tanárképző Intézetében akkor végzett, ambiciózus tanárok csapatát, akik szívvel – lélekkel támogatták célkitűzéseit.

Már 1970-ben megkezdte irányításával a működését a Budafoki Ifjúsági Zenekar (Budafoki Dohnányi Zenekar), melynek évtizedeken keresztül volt a művészeti vezetője, és karmestere, s amely 1984-ben érte el egyik legkiemelkedőbb sikerét: a Bécsi Zenekari Világversenyen vonószenei kategóriában első díjat kapott. 1987-ben a Zenekar felvette Dohnányi Ernő nevét és 1993-ban hivatásos együttesté vált, melynek első igazgatója (jelenleg művészeti tanácsadója) Nemes László lett.

Ezen az 1987-ben készült felvételen a Budafoki Ifjúsági Zenekart Nemes László vezényelte.

Weiner Leó (I. Divertimento, op. 20), W. A. Mozart (D-dúr szerenád, K. 239) és J. Haydn (D-dúr zongoraverseny) műveinek szólistái voltak: Soltész Ildikó és Zámbó Judit (hegedű), Nagy Enikő (mélyhegedű), Szántó Gábor (nagybőgő) és Pertis Attila (zongora)

J. Haydn: D-dúr zongoraverseny I-III.

D-dúr zongoraverseny, Hob. XVIII:11 : I. Vivace (7:55)

D-dúr zongoraverseny, Hob. XVIII:11 : II. Un poco Adagio (6:59)

VI. D-dúr zongoraverseny, Hob. XVIII:11 : III. Rondo all'Ungarese. Allegro assai (4:25)

Budafoki Ifjúsági Zenekar, Pertis Attila (zongora), vezényel: Nemes László

© 1987 HUNGAROTON RECORDS LT

Az általa vezetett művészeti iskola kezdettől fogva aktív szerepet vállalt a XXII. kerület kulturális és zenei életében és ehhez a misszióhoz sikerült megszerezni a mindenkori kerületi vezetés és a lakosság szeretetteljes odafigyelését, támogatását. Nemes László kezdeményezésére rendezték meg 1975-ben első ízben a Tétény-Promontor Kulturális Napokat (mai nevén Budafok-Tétényi Művészeti Fesztivál), amelynek széleskörű programja (koncertek, kiállítások) a mai napig is a kerületnek és Budapestnek népszerű eseménye, amelynek Nemes László 1989-ig volt a művészeti vezetője. Az említetteken kívül a Nagytétényi Kastélymúzeumban beindította a Fővárosi Zeneiskolák Fórumát, és megszervezte az iskola széleskörű nemzetközi kapcsolatait, többek között a dániai, bonni, bécsi, helsinki, pozsonyi zeneiskolákkal.

Iskolavezetői munkájában 1981-ben nagy jelentőségű pedagógiai kísérletet indított el, amely megalapozta az országban elsőként a zenei tanszakok mellett a társművészeti oktatását. A hat éven át folyó kísérletet az oktatási és művelődési minisztérium eredményesnek és sikeresnek nyilvánította és ezzel a XXII. kerületi zeneiskola hivatalosan is művészeti iskolává minősült át Nádasdy Kálmán Művészeti Iskola néven és ezzel Magyarországon létrejött egy új és máig virágzó iskolatípus-modell. A művészeti oktatás (rajz, festészet, szobrászat, színjáték, balett, néptánc, báb) bevezetése mellett a zeneoktatás népzenei tanszakokkal és jazz-tanszakokkal is kibővült, ennek köszönhetően ma Magyarországon mintegy 400 művészeti iskola működik.

Erre az időszakra esik, hogy a XXII. kerületi Állami Zeneiskola – Budapesten a Zeneakadémia 1907-es megépítése után elsőként – új, korszerű, önálló épület-együttes (művészeti iskola, uszoda és művelődési ház nagyteremmel) megépítése, Az így létrejött Általános Művelődési Központ főigazgatói feladatkörére szintén Nemes László kapott megbízást. Az öt éves periódus alatt (1985–1990) a vezetésével működő új intézmény példát statuált arra, hogy miképpen lehet a művészetoktatást, a zeneiskolát, mint alapozó intézményt és a közművelődést azonos elvek alapján működtetni, illetve a művészetoktatást a közművelődési intézményben folytatni. Széleskörű amatőr művészeti mozgalmak valósultak meg, amely később kulturális intézménnyé, illetve egyesületté alakultak át.

Nemes László kezdeményezésére 1990. március 14-én megalakult az ekkor már Nádasdy Kálmán Művészeti Iskolában a Magyar Zeneiskolák Szövetsége, amelynek elnöki tisztségét 2002-ig Nemes László töltötte be. A szövetségnek köszönhetően indult be az átfogó művészetpedagógiai élet Magyarországon, amely mozgósította az igazgatókat, zenepedagógusokat, tartalmi megújulásra, később az alapfokú művészeti iskolák tevékenységének a művészeti nevelés fontosságának a magyar közoktatásban történő elismertetésére. A szövetség elnökeként kiemelkedő szerepet vállalt az 1993. évi közoktatásról szóló törvény zene- és művészeti iskolákra vonatkozó véleményező és kodifikációs munkájában, a 11/1994. a közoktatási intézmények működését meghatározó miniszteri rendelet véleményezésében, majd az alapfokú művészetoktatás tantervi munkálataiban való közreműködésében. Átfogó, egész országos zenei és művészeti iskolákra kiterjedő továbbképzési rendszert indított. 1995-ben az Európai

Zeneiskolák Uniója és a Magyar Zeneiskolák és Művészeti Iskolák Szövetségének közös megrendezésében került sor a volt szocialista országok közül elsőnek Magyarországon, Nemes László irányításával a IV. Európai Ifjúsági Zenei Fesztivál, amelyen 29 ország 11 ezer muzsikuss fiatalja, 370 zenei együttese vett részt, s amelynek Nemes László volt a főirányítója.

Nemes László jelenleg is – nyugdíjasként – a Budafok-Tétényi Nádasdy Kálmán Alapfokú Művészeti Iskola és Általános Iskola tanára; tanítványai, csellistái, kamarazene együttesei résztvevői, díjazottjai a budapesti és országos zeneiskolai versenyeknek. A Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar művészeti tanácsadója. Társadalmi elismertségét kiemeli, hogy 1996 óta Budafok-Tétény XXII. kerület díszpolgára.

Fontosabb kitüntetései:

Budapest Művészeti díj – 1979

Kiváló tanár – 1985

Apáczai Csere János-díj – 1995

Köztársasági Érdemrend Arany fokozat – 1996

Budafok-Tétény Budapest XXII. kerület Díszpolgára – 1996

Budapestért-díj – 1999

Artisjus Zenepedagógiai-díj – 2007

Magyar Művészetoktatásért-díj – 2009

Eötvös József-díj – 2012

A Magyar Érdemrend lovagkeresztje – 2015

[A zenével élni - 85. születésnapját ünnepelte Nemes László \(14:10\)](#)

Nemes László feleségével, Katalinnal (2021)

SULYOK LÁSZLÓ
NEMES-TÖRTÉNETEK
Budafok-Tétény zenei kultúrája Nemes László élete tükrében¹
(Budafok -Tétény Önkormányzata, 2024)

A Parlando rendszeres olvasója számára nem újdonság e kiadvány megjelenése: folytatásokban részleteket olvashatott belőle, és reményei szerint a továbbiakban is így lesz. A könyv, mint kiadvány azonban mégiscsak más – ezúttal kétfajta értékelésben is. Egy teljes projektet tartalmaz, a saját példány bármikor „felüthető”. Ugyanakkor,

¹ Parlando 2025/1.

mintegy két kilogrammos súlyával arra készíti az érdeklődőt, hogy akkor is hosszabb időt szenteljen tanulmányozásának, ha csak „beleolvasni” szándékozik. Mert „neki kell ülni”, és nem egykönnyű kényelmes pozíciót találni – mert nem kézben-tartásra termett. Meg-” nemesíti” tehát ezt a foglalatosságot a nekikészülés, utána viszont szárnyakon repül az idő. Tehát, ezúttal különösen értékelnünk kell a részletek világhálón való hozzáféréseinek lehetőségét. Gyors, kényelmes – és még helyet sem foglal!

2024. szeptember 21-én ünnepelte 88. születésnapját Nemes László. Erre az alkalomra keresve sem lehetett volna értékesebb (egyszersmind személyesebb) ajándékkal kedveskedni, mint egy különleges könyvvel, miként Budafok-Tétény Budapest XXII. kerület Önkormányzata tette. Ami nem lehetett meglepetés, mert a megajándékozandónak is aktív szerepet kellett vállalnia, olyan mélyinterjúban, amelynek során egész (eddig) életét számbaveszi. És miként a zenei nevelés is már a születés előtt kell, hogy kezdődjék, az életrajzhoz is célszerű volt leásni a családfa gyökereihez. Voltaképp „könyv a könyvben” ez az első tematikus rész (Aki mer, az nyer. Sulyok László beszélgetései Nemes Lászlóval). Már itt szembetűnő a frappáns mottó: „A világ olyanná alakul, amilyenné a fiatalságot nevelik.” (Jókai Mór), és örömeinkre valamennyi nagy tematikus egységhez hasonlókat kapunk.

A következőkben diákok, tanárok, pályatársak idézik fel emlékeiket Nemes Lászlóról. „A szív hangjai”-hoz Kodály-idézet került: „Nem lehet egészen boldog ember, akinek nem öröm a zene. Erre az öröme azonban tanítani kell az emberiséget, mert magától nem jut el odáig”. A következő szakasz támasztja alá talán leginkább, hogy Sulyok Lászlót nem annyira „szerző”-ként érdemes említeni (miközben köszönetnyilvánítását természetesen e minőség feltüntetésével zárja), hanem legalább annyira jogos a meghatározás, hogy ő „jegyzí a könyvet”. A munkatársak segítő közreműködésével „kibányászott” megannyi dokumentumból részben szerkesztőként kellett válogatnia: „Dokumentumok, adalékok Nemes László pályájához. Gyökerek: Pápa, Budafok”. Stílusosan is változatos ez a kaleidoszkóp, a legkülönbözőbb érdeklődésű olvasók találnak figyelemreméltó érdekességeket benne. Helytörténet, intézménytörténet-fejezetek, egy, a fővárosi zeneiskolák helyzetét felvázoló pillanatkép az 1970-es évek közepéről, majd ugrás az időben, és ismét a zenére fókuszálva „töredékes áttekintést” kapunk „a magyar zenei nevelésről a változások idején”. A szerző nem tagadta meg tudományos életműve centrális alakját: Ittész Mihály – Kodály összegyűjtött írásgyűjteményére utalva – Visszatekintés...-ként definiálta cikkét, amely

a Metronóm 1993-as évfolyamából való (itt némi rövidítésekkel). A fejezet befejező írása a Nemes László által életre hívott (hazai első) művészeti iskola névadójára, Nádasdy Kálmánra irányítja a figyelmet. E tematikájában (és az írások műfaját tekintve) változatos fejezethez örökigazsággként Schuberttől került mottó: „Aki a zenét szereti, soha nem lehet igazán boldogtalan).

„Elsőkézből: Nemes László írásai és beszédei” – ehhez a válogatáshoz is feltétlenül szükséges volt az ünnepelt közreműködéséhez. Minden korosztály számára (igaz, részben más-más szempontból) érdekesek ezek a kortörténeti dokumentumok; megfigyelhető a hivatalos írásbeliség „jellegzetes” stílusa – ugyanakkor a szóbeliség sokkal kisebb eltérést mutat a maihoz képest. Az ide választott mottó Madách Imrétől való: „Nem az idő halad: mi változunk...” Nem vitatkozva ezzel, azért feltétlenül érdemes leszögezni: minden változásunk mellett vannak „állandósult” szegmenseink. Nemes Lászlóban az, ami gazdag életművének létrehozására alkalmassá tette: a kitartása, a (szűkebb-tágabb közösség számára) jó ügyekért való kitartó munkálkodás, és még sorolhatnánk. Korábban megjelent anyagokból olvashatunk „Csokrok helyett...” címmel, Budafok-Tétény hírportáljáról, a Városházi Híradóból, és egy szerkesztett változatot a 80. és 85. születésnapra írt életút-ismertetőkből. Már eddig is kiderülhetett a tartalmi részletezésből: vannak „átfedések” szépszámmal - ám nem zavaróak. Túl azon, hogy a változatos szövegkörnyezetből jobban megragadnak tények-adatok az olvasó emlékezetében, az egyes mozzanatoknak a súlyára-jelentőségére is következtetni enged a többszöri felemlítés. Ez a rövid fejezet poétikus mottót kapott: „Szeretni manapság annyit tesz, hogy lángot gyújtasz a szélviharban. A tüzet meg kell óvni, mert elfújja a szél.” (Müller Péter)

A formai lekerekítés szándéka hívhatta életre a rövid „Emlékező szülőváros” codettát, Sütő András mottójával: „Mert amikor mindenütt elfelejtettek: a szülőföldnek még mindig akad mondanivalója rólunk”. Mondjuk, szerencsére nem ez jellemző – s remélhetőleg sokáig nem is lesz aktuális – Nemes László személyére és munkásságra.

A függelék: „Százszorszép világ, százszorszép muzsika”. Itt leginkább a Nemes László kezdeményezéseiből kifejlődött, legéletképesebb hajtások kerülnek fókuszba, a Budafoki Kamarakórus és a Budafoki Dohnányi Zenekar – és a rangos elismerések, amelyeket méltán kaptak. Ez a közelmúlt krónikája (jelentős részben másodközléseként), az olvasó itt érezheti leginkább, hogy zenehallgatóként maga is – passzív – részese napjainkban azoknak a művészi folyamatoknak, amelyek hatására jó

esetben mi is változunk... Mottója olyan karmestertől származik, akinek remélhetőleg nem csak neve, hanem felvételeken megörökített munkássága is olyan élményforrás, amelyből a felnövekvő generációk is merítenek. Ferencsik János: Szerencsés fajta vagyunk, mi muzsikusok. Az, amivel másoknak örömet szerzünk, az nekünk a legnagyobb öröm – ha sikerül”.

Hét évtized a pályán – annyi maradandóan felmutatható értékkel, hogy amellet eltörpülnek a megtett út göröngyei, még akkor is, ha valaki nem a „csak a szépre emlékezem” mottóját vallja.

Aki – több ülésben – végigolvasta a könyvet, elismeréssel adózik azért a kétségkívül sok munkáért, amelynek árán létrejöhetett. Csak azt sajnálja, hogy sok a kihasználatlan hely, oldalak jelentős része üres marad olyankor is, amikor szívesen látnánk a nyilatkozót/visszaemlékezőt. Vagy ha valaki nagyon ódzkodik attól, hogy fényképpel szerepeljen, mindenképp lehetett volna találni illusztrációt a munka előrehaladtával. Kihasználatlan lehetőség. De még jobban örültem volna, ha nem kerülnek be hibás keresztnevek (nem idézem őket, nehogy valaki azt jegyezze meg)! Ez utóbbinál abban reménykedem, hogy az olvasók tekintetének többsége jótékonyan átsiklik felettük (tudva a „jó megoldást”).

A könyv szépen példázza: olyan korban, amikor könyvkiadók aggódnak, hogy lesz-e olvasóközönsége (meddig?) produktumaiknak, NEMES vállalkozás egy város(rész) részéről ily módon kifejezni megbecsülését. Az elismerés hangján szólítja meg az olvasókat beköszöntőjében Karsay Ferenc Budafok-Tétény polgármestere, akihez Németh Zsolt országgyűlési képviselő társult a kötet előszavával.

Németh Zsolt, Nemes László és Karsay Ferenc

Nemes László NEMES kezdeményezése volt a művészeti iskola típusának hazai meghonosítása. Munkásságának NEMES elismerése ez a könyv, amely egyszersmind lehetne felhívás – no nem keringőre, hanem folytatásra. NEMES cél lehetne megannyi terület (város, városrész) számára, a helyi kulturális életért sokat tett művészek megbecsülésének kifejezésére.

Fittler Katalin

Részlet a Nemes-történetek c. könyv Iskolás évek c. fejezetéből:

*Az ének, a zene mikortól kezdett komolyabb helyet elfoglalni az életében?
Fogalmazhatok úgy is: mikortól kezdte elbűvölni, elvarázsolni a muzsika?*

Már egészen korán, kisgyermekkoromban megszerettem a zenét. Apunak mindig jó rádiója volt. De nincsenek olyan zenei élményeim, amelyek megmaradtak volna bennem. Inkább csak szerettem hallgatni, anélkül, hogy tudtam volna, mit hallok, anélkül, hogy tudtam volna bármi közelebbit is a zenéről. Nagyon szerettem az osztrák sramlizenét meg a jódlit. Az iskolában szívesen énekeltem, de nem tudom megmondani, milyen énekes voltam. Rossz persze nem lehettem, mert az általános iskolában végig énekkaros voltam. Volt már kicsinyek kórusa, a felső tagozatban pedig kamarakórus. Szerettem énekkaros lenni. Számomra a zenéhez való elkötelezettséget mégis a hangszer hozta meg.

Mikor és hogyan?

A zenével való közeli kapcsolatom egy véletlenszerűséggel kezdődött: édesanyámat behívatta az énektanár az iskolába. Ez az általános iskola ott van a nagytemplom mellett, valamikor katolikus fiúiskola volt. Akkor még csak hatodikos voltam, 13 éves. Az énektanárt Szekeres Lajosnak hívták. Tanított a zeneiskolában is, szolfézst. Nagyszerű ember volt, aki ének-szakfelügyelő lett, majd igazgatóm is a pápai Bartók Béla Zeneiskolában. Halálos vétek nem taníttatni zenére a fiúkat, mondta az édesanyánknak. Édesanyám pedig megfogadta a tanácsot, és végeredményben ezzel a mondattal kezdődött el a több mint hét évtizedes zenei pályafutásom. Úgyhogy Szekeres Lajos bácsi jóvoltából indultam el a zene útján. Ő figyelt fel a hallásunkra és a szép hangunkra, a testvéreimére meg az enyémmre.

Miért az édesanyjukat hívatta be Szekeres tanár úr? A mama talán muzikálisabb volt, mint az édesapjuk?

Nem volt muzikálisabb, csak, mint mondtam, ő foglalkozott a tanulásunkkal. Persze édesanyám is énekelt, de a prímét apám vitte. Igazi társasági ember volt, tele nótás kedvű, sportszerető barátokkal. Igazából azonban nem volt mulatós. Füredi Döme cigányprímásban is inkább a művészbembert tisztelte, szerette. Itt is érdemes beleolvasni a füzetébe. Így ír benne: „Pápára való visszakerülésem (1930) időszakában volt a legnagyobb mozgás körülöttem, a sport, a tánc, az udvarlás, éjjeli szerenádok vagy a tó fűzfás partján meg a vasút melletti csöveknél gyakran az általam hozott olcsó bor fogyasztása közben órákig énekeltünk, és a környék is megismerte nótáinkat. A 32-es őrháznál rögtönzött táncmulatságok állandó telt házzal mentek... A zenét citerával és harmonikával csináltuk, én is tudtam tánc alá harmonikázni, és mások is tudtak...”

Íme a 30-as évek ifjúsága! Akkor is tudtak és szerettek szórakozni a fiatalok. Édesapja ráadásul muzsikálni is tudott, ebből a szempontból akár előképzőnek is tekinthető. Nem gondolja?

Hát, ahogy vesszük... A lényeg, hogy apunak remek rádiója volt, mint szakembernek, értett hozzá. Sokat hallgattuk. Ő vagy operettet hallgatott, vagy politikát. Operettet főleg a bécsi rádióban, a politikát pedig a Szabad Európán. Szerintem az operetteken keresztül szerette meg igazán a zenét. Számos operettet ismert. A zenei előadások nagyon érdekelték. Elment színházba is, ha volt alkalma vagy lehetősége. Győrből évente egyszer, az évad végén szoktak átjönni Pápára a színészek, s általában egyhetes színházi repertoárral jöttek. Játsozták az ismert operetteket, például a Csárdáskirálynőt. Kálmán

Imre akkor nagyon népszerű zeneszerző volt. Amikor itt voltak a győriek, ő mindig elment az előadásukra. A mama ekkor nem hagyott magunkra, ő inkább velünk foglalkozott.

Nemes László, a végzős gimnazista

Hallgatva a történeteket, egyre inkább az a gondolat erősödik meg bennem, hogy a zene és az ének iránti szeretete alapvetően a Nemes ágról eredeztethető. Egyetért ezzel?

Erről gyakran esett szó a családukban, és lényegében egyöntetű véleményünk alakult ki. A kérdésre azt felelhetem, hogy a következtetése részben valós. Édesanyám ugyanis többször említette, hogy bencés szerzetes öccse gimnazista korában az iskolai zenekarban rézfúvós hangszeren játszott. Ha jól emlékszem, tubán. Magdolna húga pedig a nagytemplom kórusában énekelt. A nagynénémet még én is hallottam, a 40-es évek végén, egy húsvétkor például passiószólót énekelt. Az apai ágon pedig azt mesélték, hogy Nemes nagymamának csodálatos hangja volt, nagyon szépen és nagyon tisztán énekelt. Apu szerint olyan szépen, hogy akadtak helyek, ahol kifejezetten kérték, majdhogynem kötelezték, hogy énekeljen, amikor a gyerekekre vigyázott. Biztos vagyok benne, hogy családukban a zene iránti tehetség főképpen tőlük öröklődik. Apu vélhetően tőle tanulta el a dolgokat, ő pedig akarva-akaratlan tovább adta. Én nagyon sok zenét hallgattam és ismertem meg a rádiója mellett. Nagyon sokat. Igazán hálás is vagyok érte. Olyankor, amikor hallgattam, rendszerint felerősítettem a hangot, és nemsokára arra figyeltem fel, hogy Bécset jobban lehetett fogni Pápán, mint Budapestet. Ez is kapóra jött. Akkoriban a Salzburgi Szabadtéri Játékok minden koncertjét

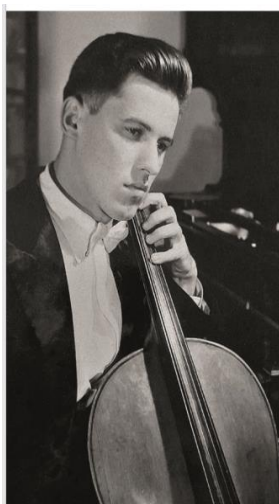
közvetítette a bécsi rádió, és így a nagy karmestereket és művészeket lassan megismertem. Karajan, Bruno Walter, Furtwängler, Toscanini, Menuhin meg mások koncertjeit mind hallottam. Olyan énekeseket hallgattam apu rádióján, mint Elisabeth Schwarzkopf, Christa Ludwig, Dietrich Fischer-Dieskau. Fantasztikusak voltak azok a salzburgi koncertek! Sokat szerepelt egy nagy Strauss-karmester, a bécsi újévi hangversenyeket sokáig ő vezényelte, amikor a budapesti rádió még nem is adta... Mindjárt mondom a nevét... Willi Boskovsky... Jóval később a Szegedi Szabadtéri Játékokon ő vezényelte ifj. Johann Strauss A cigánybáró című nagyoperettjét.

Ha ezt szóba hozta, akkor nem hagyhatom ki, hogy ne említsem: az operett librettóját a magyar-osztrák állampolgárságú, Magyarországon született Schnitzer Ignác írta, Jókai Mór elbeszélése nyomán.

Én pedig azt nem hagyhatom ki, hogy játszottam abban a zenekarban, melyet Willi Boskovsky vezényelt Szegeden, a 60-as évek végén. Szót is váltottam vele, persze röviden. Elmondtam neki, hogy milyen régóta hallgatom őt. És ugyanitt, a szegedi szabadtérin volt még egy másik nagyon emlékezetes találkozásom. Előtte vagy tizenöt évvel óriási sikerrel ment a mozikban A kis karmester című francia film. A címszereplő, Roberto Benzi olyan 8-10 éves forma fiúcska lehetett. A vele való találkozásom is felejthetetlen. Szerencsémre 1966 és 1970 között minden évben a Szegedi Szabadtéri Játékok zenekarában játszottam. Együtt dolgoztam ezekkel a nagyságokkal: nap közben próbáltunk, az esti előadáson pedig szerepeltünk. Benzi Bizet Carmenjét vezényelte. Az egyik szünetben elmondtam neki, hogy milyen nagy része van abban, hogy én most itt ülök a zenekarban. Motiváló tényező volt A kis karmester. A karmesterséghez gyakorlatilag ennek hatására keveredtem el. És ha már itt tartunk, akkor megemlítem, hogy milyen más zenei nagyságokkal találkoztam még személyesen. Köztük van Pablo Casals, a katalán spanyol csellóvirtuóz, karmester és komponista. 64 őszén a Budapesti Zenei Hetek rendezvénysorozatára érkezett, és az egyik alkalommal bemehettem hozzá az öltözőjébe egy fotót és képaláírást kérni. Yehudi Menuhin mellett egy hivatalos találkozáson, egy kötetlen beszélgetésen ülhettem 1998-ban. Gondolom, Zelinka Tamás keze lehet a dologban, régi jó ismerős, aki a Fővárosi Tanácsnál dolgozott. Demszky Gábor főpolgármester akkor adta át a város kulcsát jelképesen a szintén világhírű amerikai hegedűművésznek és karmesternek. Szívesen látott vendég volt.

A magyar színházi életben a nyári Szegedi Szabadtéri Játékok programsorozata fogalommá vált, a remek előadások, a nagyszerű művészek révén. Oda elmenni és végighallgatni, végignézni egy színpadi produkciót ma is melengető élmény... De most vissza a „hétköznapihoz”! Próbálom elképzelni, mi következett azután, hogy Szekeres Lajos tanár úr pozitív véleményt fogalmazott meg gyermekeiről az édesanyjának.

A csellista

Valószínűleg a papa meg a mama asztalhoz ült, meghányta-vetette a dolgot, felmérték az anyagi lehetőségeiket, és döntöttek, megfogadják az énektanár úr szavait, és beíratják fiaikat a zeneiskolába. Ki kezdte a hangszerekkel való közelebbi ismerkedést?

Először Gyuri öcsémet vitték el a zeneiskolába. Ez adta magát, mert a családban volt egy hegedű, annak a hátsó lapjára bele volt égetve vagy vésve, hogy „Gyurka” vagy „Gyurkának”. Így egyértelmű, hogy ő ment el hegedűt tanulni.

Honnan volt ez a hegedű?

Édesapánknak köszönhetően. Egy Pápa környéki falusi ember ezzel fizette ki, mert pénzt nem tudott adni a papa sparheltjáért. Ez a hegedű volt a munkabére.

És ha már a legkisebb zeneiskolába járt, követte őt a két bátyja. Különben is Szekeres tanár úr nem egy fiú, hanem a fiúk zenei hallására hívta fel az édesanya figyelmét.

Pontosan... De Gyurit annyira nem érdekelte a zene. Tibort az akkor induló klarinétoktatás izgatta ugyan, lett is hangszere, csak éppen rossz, nem jó, de hát ilyet kapott az iskolában. Én zongorázni szerettem volna, annak feltétele viszont az volt, hogy zongorával rendelkezzen a tanuló. Így lettem csellista... Végül valóban mind a hárman tanultunk hangszeren játszani. És ha így nézem a dolgot, akkor magam is azt mondhatom, ez érdekes, mivel egyszerű munkáscsalád voltunk. Csak hát előttünk olyan példaképek álltak, mint a két bencés pap nagybácsi, a tanáremberek, akik folyamatosan figyelték ránk, hogy tanulunk-e, és hogyan, milyen eredménnyel. Mindketten doktorátust szereztek. És tudjuk, hogy a doktorátust nem adták ingyen akkor sem, azért bizony meg kellett dolgozni.

Hogy is van ez, ennek a két pap bácsinak a története?

Ez a két pap bácsi a két családból volt, a Nemesből és a Polgárból. Nemes nagyszüleimnek, Nemes Károlynak és Tóth Juliannának hat gyermeke született, két fiú és négy lány. Pál másodiknak jött a világra, apám előtt, ő lett bencés szerzetes. Mélyen vallásos volt a család, de ez akkor természetes volt. A nagypapáék minden vásár- és ünnepnapon elmentek a templomba, és szigorúan templomba jártunk mi is. Mi a nagytemplomba és sokszor a bencésekhez mentünk, nagymamáék inkább a ferences szerzetesekhez. Ha be voltunk osztva ministrálni, nem volt mese, akkor menni kellett, ha esett, ha fűjt, ha fagyott, ha sötét volt. Megesett, hogy a bencés templomban egymás után négyszer-ötször is ministráltam, mint felső tagozatos bencés iskolás. Nemes Pál bencés szerzetesként a Vazul nevet kapta. Nemcsak papi szolgálatot teljesített, hanem tanított is, görög–latin szakos középiskolai tanár volt. Azóta úgy látom, de ez jóval későbbi felismerés, hogy a papi pálya kiemelkedést jelentett a szegény családok számára... Édesanyámék szintén hatan voltak testvérek, két fiú és négy lány. De egyik lányt sem taníttatták, egyrészt azért, mert nem voltak meg hozzá az anyagiak, másrészt meg akkoriban az a felfogás uralkodott, hogy lehetőleg a fiúk tanuljanak, hiszen ők a kenyérkeresők. A fiútestvérükből, Polgár Józsefből bencés tanár lett Vilmos néven, de a jogi kart is elvégezte. Sokra vitte ő is. A pannonthalmi apátság gazdaságigazgatója lett, maguk között úgy hívták, hogy jószágkormányzó. Gondozta, igazgatta azt a környéket, ami az apátság körül van, óvta a sok levendulát, amit még az elődjei telepítettek, és ami azóta is híres. Ő kiszélesítette az ültetvényt, a tihanyi apátságnál is ott van a rengeteg levendula... Nagybátyám akkoriban volt gazdaságvezető, amikor a földeket elvették az egyháztól. Végül kikerült Ausztriába. Ennek az az előzménye, hogy Pannonthalmán a

bencések egy, a háború elől menekülő grófi házaspárt bújtattak a világegés vége felé, és ők hálából magyarországi birtokaikat rájuk hagyták. Nemzetközi ügy lett az örökségből, ezt intézni ment ki Vilmos nagybátyánk, hivatalosan, a forradalom és szabadságharc leverése után nem sokkal Bécsbe. Az volt a főapáttól kapott különös és nagy feladata, hogy visszaszerezze a birtokot. Bécsben élt, ott szolgált, és nem tért vissza soha, már csak a hamvai. Egyidőben alelnöke volt a Nemzetközi Karitás segélyszervezetnek. Nagyon intenzíven tartotta a kapcsolatot édesanyánkkal, főleg azonban Magdus nevű nagynénénkkel. Polgár Magdolna ugyanis világi nővér volt, a pannonhalmi főapát titkárságán dolgozott, később pedig az ottani kis könyvüzletben. Vilmos többször járt a papánál is. Egyszer betegen ment el egy audienciára, és meghalt 1974 júniusában, hatvanéves korában. Földi maradványait hazahozták, és Pannonhalmán temették el, méghozzá előkelő helyen, a főapátok meg a többi magas rangú szerzetes társaságában. Magdolna is Pannonhalmán nyugszik, de a falu temetőjében. Ennek a két nagybátyánknak sokat köszönhetünk. Mindenekelőtt az ambíciót, a motivációt, a szorgalmat. Abban, hogy a családban ennyien lettünk diplomások, biztosan benne van az ő példamutatásuk is. A családban tekintélye volt – és van mindmáig – a tanulásnak, a tudásnak. Azt hiszem, ez öröklődik gyermekeinken, unokáinkon keresztül.

A zene-, illetve a hangszer tanulást 13 éves korában kezdte, 1949-ben. Ekkor Pápán volt már zeneiskola?

Pápán régtől fogva pezsgő zenei élet folyt. Amikor a nagybátyám idejárt a bencés gimnáziumba, tanítottak hangszer, hiszen fúvóegyüttesük is volt. De ennél még nagyobb zenei élet folyt a Református Kollégiumban. A város zeneiskoláját egyébként 1936 őszén nyitották meg, stílszerűen a születésem évében és hónapjában. Kodály Zoltán inspirálására zeneakadémistákat küldtek szét az országban azzal a feladattal, hogy szervezzenek zeneiskolákat. Így került Pápára Kalmár Mihály hegedűművész és a felesége, Bocsánczy Erzsébet zongoraművész. A feltételek kezdetlegesen voltak, önálló épülettel nem rendelkezett az intézmény, de megbirkóztak a feladattal. A világháború ugyan itt is zavart okozott, megváltoztak a körülmények, de a folyamatos működés nem változott. A háború után természetesen javult a helyzet, és egyszer csak önálló épületet kapott a zeneiskola. Három zongorateremben tanítottak, külön terme volt a hegedűoktatásnak, míg egy másik épületben a fúvósok rendezkedtek be.

Még ekkor is Kalmár Mihály, a Kodály-tanítvány az igazgató?

Igen, ő és a felesége csak 1957-ben ment el Pápáról, akkor mentek vissza Budapestre. A Kalmár házaspár szerepe igen jelentős a város zenei életében, mivel ők szervezték meg a zeneiskolát, azt az intézményt, ahol már rendszeres tantervi képzés folyt. Én Kalmár Mihálynak, a hegedűtanárnak köszönhetem, hogy vonósnégyesezni kezdtem, már az első évben. Összegyűjtött bennünket, és kvartetteztünk az unokaöcsémmel, Menyhárt Péterrel, Mátyás Csabával a Petőfi Általános Iskolából és Kecskés Józseffel, a helyi tanítóképző diákjával. Aztán Jóska tanárával, Békeffy Aladárral is vonósnégyeseztünk. Ő az egyik gyári kórust is vezette. Szeretett és tudott hegedülni, úgyhogy összeszervezett egy vonósnégyest. Szép helyen laktak, Pápa máig közkedvelt helyén, a Tókertben, és egész nyáron, hetente egyszer-kétszer összejöttünk a lakásán kvartettezni. Neki megvolt Haydn összes kvartett kottája. Később bekapcsolódott még Köcski László textilmérnök is, aki középfokú hegedűképzettséggel rendelkezett. Szinte az összes Haydn-kvartettet végigblattoltuk. Kétévnyi gordonkatanulás után már tagja lehettem az iskola vonósszenekarának. És a harmadik évben már jöttem hozzám, és beszerveztek a pápai pedagógus-zenekarba. A saját bőrömön tapasztalhattam meg a klasszikus zene játékának a varázsát, tehát nem csak a hallgatásának. Számomra nem volt ismeretlen a műfaj vagy a zene, volt zenekari és kamarazenei rutinom. Kalmár igazgató úrnak ugyanis szívügye volt az aktív zenélés, és egy nagyon produktív zeneiskolát akart fejleszteni, miután az ország már felocsúdott egy kicsit a háborús sokkból. Olyan derekasan motivált bennünket, engem annyira ambicionált, hogy teljesen magával ragadott, és minél előbb hangszert akartam, nyaggatni és nyaggatni, közösségben lenni, játszani. Nagy boldogság volt a közös zenélés, az együtt muzsikálás. El is határoztam, hogyha egyszer lehetőségem adódik, magam is szervezek zenekart. És sikerült szerveznem már a gimnáziumban. Olyan 15-20 fős kamarazenekart. Főleg azok a diáktársaim voltak benne, akik zeneiskolába is jártak. Három tanárom szintén benne volt. Ez volt életem első zenekari együttese. Koncertmester az irodalomtanárom, nagybőgős a testnevelő tanárom, karmester pedig a matematikatanárom volt. Természetesen én voltam a csellista. Nem csak az iskolában koncerteztünk, hangversenyt adtunk a környékbeli falvakban is; ahol lehetett, zenéltünk. Mindig körülvelt a zene. Már középiskolásként nagyon aktív voltam.

De miért éppen a csellót, azaz a gordonkát választotta, ezt a széles körben akkoriban alig vagy éppenséggel egyáltalán nem ismert hangszert?

Ez is a véletlen játéka. Egyedül, kísérő nélkül elmentem a zeneiskolába az igazgatóhoz, Szekeres Lajos bácsi énektanár segített ebben, hogy elmondjam, szeretnék én is hangszeren tanulni. Az öcséim már tanultak. Azt mondtam, hogy zongorázni szeretnék, mert otthon volt egy harmónium, és azt hittem, a harmónium egyben zongora is lehet. Az igazgató erre behívta az egyik Győről járó tanárt – volt néhány, aki onnan járt –, Fellegvári Györgynek hívták, gordonkaművész volt, és vele megbeszélték, megbeszéltük a dolgot. Akkor még azt sem tudtam, hogy a cselló a világon van, mint hangszer.

Aztán nagyon megkedveltem a csellót.

Említett egy harmóniumot, az, hogy került a családba?

Pál Vazul apai nagybátyámnak köszönhettem azt, hogy egy ilyen inspiráló hang-szer került az otthonunkba, ami nekem kapóra jött, mert állandóan a harmóniumon nyekeregtem. Felkeltette a hangszerek iránt az érdeklődésemet.

Harmóniumon „nyekergett”, hogy átvegyem a szóhasználatát, következésképpen billentyűs hangszeren szeretett volna komoly zenei tanulmányokat folytatni, ám végül, mint felfedte, vonós hangszer lett belőle, olyan zenei eszköz, amelyenről addig igazán még nem is hallott. Ez így rendben, az viszont még nem került szóba, hogyan jutott eszébe a zenetanári pályára lépni...

Kezdem azzal, azaz megismétlem, hogy hetedikos koromban elkezdtem csellózni, amikor még ritka hangszer volt a cselló. Tanulgattam, tanulgattam, de nekem még nem volt konkrét elképzelésem a pályával kapcsolatosan. Mint munkásgyerek kaptam aztán egy ösztöndíjat. Működtek ugyanis ilyen támogató mozgalmak, mert akkor a munkásgyerekek még nemigen jártak zeneiskolába. Az ösztöndíj talán havi 800 forint volt. Biztosan azt tudom, hogy ebből lett az első öltönyöm, és ebből vettünk csellót is. Így lett hangszerem. De, ami a különös, hogy a hangszert nem hordtam, mert szégyelltem. Messze laktunk az iskolától, úgy 3 kilométerre, keresztül kellett menni a városon. Akkor még nem volt tokja a hangszernek, és úgy nézett ki, mint egy nagybögő. Én pedig valahogy úgy éreztem: „Mi vagyok én, cigányzenész?” Nem akartam, hogy csúfoljanak.

Ezért anyukám cipelte a csellót helyettem.

Valóban különös: restellte a hangszer, de tanulta.

A zenetanulással nem volt baj, az ment rendesen, nagyon igyekeztem. Csodálatos érzés volt, amikor kezdtem felismerni a zeneműveket, például, hogy ez egy Händel-vagy Mozart-mű. Az ilyen élmények meghatározóak voltak további életemre. Sokat jelentett számomra Fellegvári György, aki másodállásban járt le Pápara. Mindig későn jött, én voltam az utolsó nála. Este 10 óra után ment vissza a vonata Győrbe. Ez nekem sokat jelentett, mert 2-3 órát nyugodtan csellózhattunk, és így sokat tanulhattam tőle. De Fellegvári György sajnos mindössze egy évig tanított. Felmondott, és elment Győrből is, el Budapestre, az Operaházba. Később, amikor Pestre kerültem én is, és kezdtem tanítani, összeháldkozta vele, a zenekari munka mellett szintén tanított, csellót természetesen. Nagyon néztünk, amikor megláttuk egymást, örültünk... Tőle Lauscher Pál vette át az oktatást Pápan, ő lett a csellótanárom...

Nemes László születésnapi köszöntése a Klauzál Gábor Művelődési Központban.

A kép előterében, fekete öltönyben Nemes László. Mellette Magyar Margit (világos ruhában) és **Kovács Kálmánné** (sötét ruhában). Az asztalnál ajándékot tartva **Mocskonyiné Tallér Edit**.